

Handläggare
Johan Hyrén
Universitetslektor/Utbildningsledare
Institutionen för individ och samhälle
[0520223707](tel:0520223707)
johan.hyren@hv.se

Mottagare
Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande: Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81) – U2024/02723

Utbildningsdepartementet har anmodat Högskolan Väst att yttra sig över utredningen Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning, (SOU 2024:81). Rektor har fastställt yttrandet. I beredningen av yttrandet har medarbetare på lärarprogrammen, i synnerhet programansvariga och avdelningschefer, inbjudits att lämna synpunkter på betänkandet.

Kort sammanfattning utifrån innehållet i utredningen

Högskolan Väst ställer sig kritisk till flera delar av betänkandet, men är positiv till andra.

- Högskolan Väst är mycket positiv till förslaget om ökade resurser till lärarutbildningen. Ökad resursfördelning är den enskilt viktigaste pusselbiten för god kvalitet i lärarutbildningen. Det kommer också betyda mer likvärdiga resursmässiga förutsättningar jämfört med andra professionsutbildningarna så som sjuksköterskeutbildningen och socionomutbildningen.
- Högskolan Väst är försiktigt positiv till höjda behörighetskrav. Det är däremot problematiskt med differentierade behörighetskrav för olika inriktningar, då det signalerar att kunskaper i svenska inte är lika viktigt för studenter som läser mot förskola och fritidshem. Högskolan väst förordar att alternativa sätt att hantera problematiken med för få behöriga till dessa inriktningar utreds.
- Högskolan är positiv till en fortsatt satsning på AIL-lärarutbildningen med fortsatta ekonomiskt stöd för de merkostnader som utbildningen medför. Högskolan Väst är också positiv till att satsningen på KPU 60 och KPU 75 förlängs till och med 2030, men menar att effekterna av försöksverksamheten KPU 60 och KPU 75 bör utvärderas innan beslut fattas om att eventuellt göra utbildningsformen till del av det reguljära utbudet.

- Högskolan Väst ställer sig kritisk till den föreslagna nedskärningen av omfattningen i UVK. Effekten riskerar att (1) undergräva lärares förmåga att arbeta med värdegrundsfrågor och (2) riskerar att göra lärarkåren historielös både vad det gäller den egna professionen och förståelsen av vetenskap. På samma sätt är Högskolan kritisk till förslaget att dra ner på vetenskaplig metod i UVK då det urholkar lärares förmåga att utvärdera och ta ställning till forskningsresultat, vilket på sikt riskerar att underminera professionens förmåga att arbeta på vetenskaplig grund.
- Högskolan Väst menar, i motsats till utredningen, att det vore önskvärt med en lagstadgad skyldighet för skolhuvudmän att tillhandahålla VFU-platser. Dels skulle en sådan skyldighet förenkla ett resurskrävande arbete för lärosätena, dels skulle en sådan skyldighet öka möjligheten för ökad samverkan mellan lärosäte och skola/fritidshem/förskola.
- Högskolan Väst menar att införandet av specifika teorier och metoder i examensmålen till exempel i form av strukturerad ljudningsmetod (phonics) är problematiskt. Vi förordar i stället att man i examensmålen lyfter fram att det ska finnas en mångfald av vetenskapligt grundade perspektiv, teorier och metoder både vad det gäller lär- och utvecklingsteorier samt läs- och skrivundervisning i utbildningen, med särskilt fokus på vilken empirisk evidens det finns för respektive ansats. Förslaget kommer uppnå samma sak som utredningen önskar, utan att öppna upp för kritik angående detaljstyrning och politikernas tummande på professionens autonomi.
- Högskolan ser positivt på ökad samverkan mellan lärosäten och skolhuvudmän. Däremot måste kvalitetssystem och andra regleringar ses över för att möjliggöra samverkan mellan lärosäten, på grund av konkurrenssituationen som kommer uppstå till följd av höjda antagningskrav.
- Vad det gäller själva införandet av reformen förordar Högskolan väst en viss senareläggning. På så vis ges gymnasieelever bättre möjligheter att nå kraven; samt att personer som blir obehöriga genom införandet av nya krav ges möjlighet att nå dessa innan de högre kraven börjar gälla.

Fördjupande kommentarer och ändringsförslag

Höjda behörighetskrav

Högskolan Väst delar utredningens bedömning att den generella nivån på lärarutbildningarna troligtvis blir högre genom införandet av höjda behörighetskrav. Det är dock problematiskt med differentierade behörighetskrav mellan olika inriktningar, då det sänder signaler om att bra kunskaper i svenska inte är lika viktigt för studenter som läser mot förskola och fritidshem, som det är för andra inriktningar.

Argumentet att det skulle få alltför stora konsekvenser att införa C-kravet rakt över är dock starkt. Högskolan Väst hade dock gärna sett att utredningen undersökt alternativa sätt att hantera problematiken. Ett exempel är att möjliggöra för studenter som inte når C-kravet att gå en behörighetsgivande utbildning med ekonomisk ersättning, liknande Kunskapslyftet, som genomfördes under åren 1997 - 2002. Bedöms detta inte vara ett fungerande alternativ förordar vi att den generella kravnivån läggs på D-nivå för samtliga inriktningar. Effekten skulle förmodligen bli likartad C-kravet, då det är ett rimligt antagande att det finns många ”snäll-E” (dvs elever som fått betyg E men som egentligen inte nått upp till denna kunskapsnivå) men betydligt färre ”snäll-D”. Alternativet med differentierade kravnivåer bör i det längsta undvikas.

En studentgrupp som inte bör glömmas bort i sammanhanget är personer med de äldre betygen G/VG/MVG. Här menar Högskolan Väst att det är önskvärt att betyget G, tillsammans med arbetslivserfarenhet, bedöms motsvara det höjda antagningskravet. Annars riskerar vi att tappa en motiverad studentgrupp som ofta klarar studierna väl.

Alternativa vägar till yrket

Högskolan Väst är positiv till en fortsatt satsning på AIL-läraryrket. Erfarenheterna från försöksverksamheten är positiv och vi ställer oss bakom förslagets inriktning att på sikt göra AIL-utbildningarna till del av det reguljära utbildningsbudet. Att bedriva AIL-organiserad läraryrket med kontinuerlig VFU är, precis som utredningen uppmärksammar, mer resurskrävande än ordinarie läraryrket, varför det är viktigt att de resursmässiga förutsättningarna möjliggörs även framgent.

Högskolan Väst menar att försöksverksamheten med KPU-60 och KPU-75 bör utvärderas grundligt innan rekommendationer görs angående att göra utbildningsformen till del av det reguljära utbildningsbudet. Utbildningarna riskerar att leda till en de facto avakademisering och deprofessionalisering av läraryrket. Studenterna visar i vissa fall synnerligen problematiska kunskapsluckor i förhållande till vad de förväntas kunna undervisa om och utbildningen riskerar också att visa sig vara för kort för att de ska hinna tillägna sig den praktiska och teoretiska bas som läraryrket vilar på. Risken finns således att om KPU-60 och KPU-75 görs till en permanent och frekvent använd väg in i läraryrket kan det leda till en deprofessionalisering av yrkeskåren. Det rimliga är därför att invänta planerande utvärderingar, innan eventuella beslut fattas om utbildningsformens framtid.

Det vore också av värde att det görs en utredning om möjligheten att vara mer flexibel för det ordinarie ämnesläraryrket, så att det skulle kunna gå att läsa ett fristående ämne och ett inriktningsämne och att frihetsgraderna för ämneskombinationer ökar. De studenter som läser KPU får ju ofta bara ett ämne. En ökad flexibilitet skulle kunna öka attraktionen för att gå läraryrket och ge studenterna mycket bättre didaktiskt inriktade kunskaper och allmänna lärarkunskaper.

Samverkan

Högskolan Väst ser i likhet med utredningen önskvärdheten i en ökad samverkan mellan lärosäten kring dimensionering och utbud. Det är till exempel i grunden mycket positivt för ämneslärarstudenterna om de ges en större palett av både ämnen och lärosäten att välja på när det kommer till val av andraämne och att detta kan läsas inom ramen för ”ordinarie studiegång” (i betydelsen den studiegång som hade följts om studenten valt ett andraämne som ges på det egna lärosätet). På samma sätt är en större samordning önskvärd kring den valbara ämnesfördjupningen om 30 hp inom inriktningen mot 4–6, där studenter bör kunna välja inriktning utifrån intresse och inte utifrån vad som erbjuds, vilket är fallet vid en del mindre lärosäten. Vad det gäller denna typ av samverkan och samordning finns goda förutsättningar.

Men med ovanstående sagt bör man uppmärksamma att de nya antagningskraven kommer skapa en konkurrenssituation mellan lärosätena som i slutändan kokar ner till en fråga om överlevnad. En sådan situation ger inte de bästa förutsättningarna för samverkan kring vare sig dimensionering eller utbud. För att önskad samverkan mellan lärosäten ska uppnås måste resursmässiga förutsättningar ges. Vidare bör även kvalitetssystemet hos UKÄ ses över för att på så vis skapa förutsättningar och incitament för ökad samverkan.

Högskolan Väst ställer sig odelat positiv till förslaget om utökad samverkan med skolhuvudmän och är positiva till förslaget att se över villkoren för förenade anställningar. Likaså är en fortsatt satsning på praktiktära forskning inom ramen för ULF värdefullt.

Mer ämne och ämnesdidaktik och mindre UVK

Högskolan Väst menar att den föreslagna förändringen av UVK är problematisk då flera av lärarutbildningens professionsgrundande examensmål nås inom ramen för dessa kurser. Förslaget innebär en deprofessionalisering och riskerar att underminera den gemensamma praktiska och teoretiska bas som lärarprofessionen vilar på. Förslaget innebär också en substantiell neddragning av professionsgrundande kunskaper kring läroplansteori och lärandeteorier, vilket motiveras av att dessa är för teoretiska och ofta läses frikopplat från praktiken. Men med den högre kompetensnivå hos studenterna som höjda antagningskrav antas ge, samt mer lärarledd tid, finns alla möjligheter att åtgärda problematiken och tydligare synliggöra kopplingen mellan teori och praktik. Lärarprofessionen behöver en robust teoretisk bas för att även i fortsättningen vara en akademiskt grundad profession, varför de föreslagna reformerna är problematiska. Vi ställer oss därför kritiska till vissa av de föreslagna förändringarna gällande innehåll i, och/eller borttagandet av, examensmål, vilket också får genomslag på bedömningen av det kloka i att flytta 15 hp från UVK till ämne. (Se vidare ”Förändrade examensmål” nedan)

Lagstadgade krav på att tillhandahålla VFU-platser

VFU bedöms av utredarna fungera över lag väl, även om man också uppmärksammar problemet att uppbringa tillräckligt med VFU-platser, främst för blivande ämneslärare.

Högskolan Väst delar denna uppfattning, men är oenig med utredningens slutsats om att det inte vore önskvärt med en lagstadgad skyldighet för skolhuvudmän att tillhandahålla VFU-platser. Utredningens argument för sin hållning bedöms vara korrekta, där det starkaste är att trycket på VFU-platser kommer minska då antalet lärarstudenter blir färre med de nya antagningskraven. Högskolan Väst är tveksam till om detta kommer utradera hela problematiken med anskaffning av VFU-platser. Men oavsett detta missar utredningen andra potentiellt positiva effekter av en lagstadgad skyldighet att vara redo att ta emot VFU-studenter. Kombinerat detta med krav på att det också ska finnas tillgång till handledare som har genomgått handledarutbildning, kommer detta tvinga huvudmän att tillhandahålla fortbildning för sina lärare som därigenom håller sig uppdaterade, samtidigt som det skapas naturliga kontaktytor mellan högskola och skola som möjliggör fördjupad samverkan. Och precis som andra delar av utredningen pekar på så ser vi det som synnerligen önskvärt med en ökad samverkan mellan högskola och skola. Högskolan Väst menar därför att fördelarna överväger nackdelarna och förordar därmed att ett lagstadgat krav införs gällande skolhuvudmäns skyldighet att tillhandahålla VFU-platser samt utbildade handledare.

Förändrade examensmål

Ambitionen att skära ner på antalet examensmål är lovvärd, men resultatet är problematiskt, då den (1) riskerar att undergräva lärares förmåga att arbeta med värdegrundsfrågor; och (2) riskerar att göra lärarkåren historielös både vad det gäller sin egen profession och vad det gäller förståelsen av vetenskap. På ett övergripande plan ser vi det som problematiskt att förslaget gör det svårare att få lärarkunskaper som är långsiktigt hållbara. Det blir för mycket praktiska metodkunskaper och för lite kunskaper som gör att studenterna förstår läraryrket och det samhälle som lärare och elever är en del av. Det skapar möjligen kortsiktiga quick-fixes men inte långsiktig kvalitet.

Vad det gäller punkt 1 ovan är utredningens hållning motsägelsefull, då den å ena sidan betonar att lärare måste ha förmågan att arbeta med värdegrundsfrågor. Samtidigt föreslår utredningen borttagandet av just de mål som adresserar dessa förmågor. Utredaren menar att detta ingår i examensmålet som handlar om att ”visa kunskap om skolväsendets organisation och styrdokument, vilket innefattar läroplaner, kursplaner och skolans värdegrund.” Men ”att visa kunskap om” är en helt annan sak än att kräva att de också ska ”visa förmåga” vilken är det aktiva verbet i de mål som föreslås försvinna. Formuleringen ”visa förmåga” är ett viktigt verktyg för att, i visserligen få men viktiga fall, kunna frångå olämpliga individer från utbildningen. Högskolan väst menar således att de examensmål som är kopplade till förmågan att i handling förkroppsliga värdegrunden bör bli kvar.

Bakgrunden till punkt 2 ovan om att förslaget riskerar att göra lärarkåren historielös både gällande sin egen profession och förståelse av vetenskap, handlar om förslaget att ta bort skolväsendets historia, läroplansteori, lärandeteorier och vetenskapsteori från examensmålen. Skolans historia har nog aldrig utgjort någon större del i någon lärarutbildning, men samtidigt är den viktig att känna till för att kunna förstå dagens

skola och hur vi hamnat där vi är. Ska lärare kunna förstå samhället de är en del av och kunna vara en relevant röst i diskussionen om skolans framtida utformning, roll och funktion, vilket Högskolan Väst anser vara en självklarhet, bör de givetvis känna till mer än bara hur skolan fungerar just nu. För att parafrasera Simone Weil: *Om man inte känner till det förflutna, förstår man inte nutiden och är inte lämpad att forma framtiden.* Och är det något som bör ingå i förståelsen av läraryrket är det just att man som lärare bidrar till att forma framtiden. Ska lärarutbildningen förbereda studenterna för sin kommande yrkesutövning bör målet om skolväsendets historia vara kvar. Läroplansteori och lärandeteorier är i sin tur viktiga delar i den teoretiska basen som professionen vilar på, varför de också bör ingå som substantiella delar av utbildningen. Det är av största vikt att läraryrket förblir en akademiskt grundad profession och inte blir reducerad till enbart praktisk metodik (även om det senare också är viktigt!).

En liknande logik som verkar ligga bakom förhållningssättet till skolväsendets historia verkar även ligga bakom viljan att eliminera vetenskapsteori. De flesta vetenskapsteorikurser inbegriper en genomgång av vetenskapens framväxt, vilket ger studenten en förståelse för att normerna för vad som räknas som god vetenskap, dels skiljer sig mellan olika vetenskapliga perspektiv och förändras över tid. Bli utredningens förslag verklighet riskerar studenterna att berövas denna förståelse och de ges i stället en stillbild genom ett ensidigt fokus på ”evidensbaserade vetenskapliga metoder”. Det är givetvis inget fel på evidensbaserade forskningsmetoder, vilka enligt Högskolan Väst synsätt har en självklar och central roll i all metodundervisning. Men det borde också vara lika självklart att förstå dessa i sitt historiska sammanhang och att studenten därigenom kommer till insikt i att all kunskap är behäftad med osäkerhet och kan komma att ändas över tid. Högskolan väst är därför kritisk till förslaget att ge vetenskapsteori mindre utrymme i utbildningen.

På samma sätt är det problematiskt att dra ner på vetenskaplig metod/forskningsmetodik och flytta detta från UVK till ämne. För det första är det redan idag svårt för studenterna att producera vetenskapligt högkvalitativa arbeten inom ramen för de självständiga arbetena. Att ta tid från dessa och hålla en ”kort metodkurs” skulle sänka den vetenskapliga kvaliteten avsevärt. Men även bortsett från ovanstående förefaller tanken på att dra ner på undervisning om vetenskaplig metod gå helt på tvärs med utredningens övergripande ansats, att utbildningen (och då i förlängningen, får man förmoda, också den kommande yrkesutövningen) ska vila på vetenskaplig grund. Studenterna måste ges tillräcklig kunskap om forskningsmetodik (både kvalitativ som kvantitativ) för att kunna värdera forskningsresultat. Denna förmåga är avgörande för att studenten i sin framtida yrkesroll ska äga förmågan att ta del av ny forskning inom sitt område och göra en kvalificerad bedömning av studiernas kvalitet. Lärarstudenters kommande yrkeskarriärer är förhoppningsvis långa och det finns ingen anledning att tro att kunskapsläget inom fältet inte kommer att ändras även framgent, varför en genuin kunskap och förståelse för vetenskap och vetenskaplig

metod är avgörande för om lärarprofessionens yrkesutövning faktiskt kan vila på vetenskaplig grund. Genuin kunskap om vetenskapliga metoder behövs för att inte riskera en deprofessionalisering av yrkeskåren.

Ovanstående leder oss över på det kanske mest problematiska i utredningen, nämligen införandet av specifika teorier och metoder i examensmålen till exempel i form av strukturerad ljudningsmetod (phonics). Det är inget fel på metoden. Strukturerad ljudningsmetod har haft en given plats i lärarutbildningen sedan länge. Felet ligger i att det explicit skrivs in i examensmålen. Detta signalerar att vi tror oss stå vid vetenskapens slut och att vi nu kan sluta söka ny kunskap och tänka kritiskt om området. Detta är en hållning som enligt Högskolan västs mening inte hör hemma i en vetenskapligt grundad utbildning.

Högskolan Väst förordar i stället att man i examensmålen lyfter fram att *det ska finnas en mångfald av perspektiv, teorier och metoder i utbildningen både vad det gäller lär- och utvecklingsteorier samt läs- och skrivundervisning, med särskilt fokus på vilken empirisk evidens det finns för respektive ansats*. En skrivning med den innebörden kommer uppnå samma sak som utredningen efterfrågar, utan att öppna upp för kritik angående detaljstyrning och politikens tummande på professionens autonomi. Skulle man mot förmodan inte vara övertygad om att en sådan skrivning får avsedd effekt, finns alla möjligheter att styra genom att till exempel ge UKÅ i uppgift att se särskilt på hur strukturerad ljudmetod kommer till uttryck i utbildningarna, vid kommande granskningar.

Stärkt finansiering

En mycket positiv aspekt av utredningen är att den med emfas lyfter betydelsen av stärkt finansiering och att den tydliggör att för att verkligen höja kvalitén räcker inte höjda antagningskrav. Det behövs mer lärarledd tid. En sådan reform hade gjort stor skillnad för kvalitén på lärarutbildningarna och Högskolan Väst ställer sig därmed starkt bakom förslaget om höjning av prislapparna till lärarutbildningen.

Senareläggning av implementering

Under avsnittet *Ikraftträdande och övergångsbestämmelser* föreslår utredningen att författningsändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2027 och att tillträdesbestämmelserna ska gälla utbildning som startar efter den 15 augusti 2027.

Högskolan väst anser att denna tidsplan är för snäv. Det krävs en längre införandeperiod för att elever i gymnasieskolan ska ha möjlighet att uppnå de skärpta behörighetskraven i svenska. Vidare är det önskvärt att lärosätena ges rimlig tid att utveckla och genomföra behörighetsgivande och högskoleintroducerande utbildningar innan de skärpta behörighetskraven träder i kraft.

En ytterligare aspekt som talar för att skjuta fram ikraftträdandet av författningsändringarna är att dagens kursbetyg ska ersättas av ämnesbetyg i

gymnasieskolan. Denna omfattande förändring påverkar både skolans verksamhet och elevernas utbildning och bör därför ges tid för att implementeras och stabiliseras.

Övergripande kommentarer om utredningen och dess förslag

Avslutningsvis menar Högskolan Väst att utredningen och utredningsprocessen har varit problematisk i flera hänseenden, även om den kontinuerliga kommunikationen med lärarutbildningskonventet varit positiv. För det första är inte utredningen, trots att den förespråkar evidensbaserade förhållningssätt, tillräckligt grundad i relevant forskning om lärarutbildning och lärares professionskunskaper. För det andra hade troligen resultaten av utredningen blivit mer långsiktigt hållbara om den hade genomförts av en utredningsgrupp istället för en enmansutredning. De problem som utredningen skriver fram, i synnerhet dess beskrivningar om dels ett stort glapp mellan teori och praktik, dels en allt för stor teoretisk tyngd; kan vara korrekta för större lärosäten där lärarutbildningen fördelas mellan olika fakulteter. De mindre lärosäten menar vi har däremot ofta en väl integrerad, och praktisknära, utbildning. Vi ser i stället att de förslag som lämnas riskerar att innebära att framtidens lärare får mindre djupa och långsiktigt hållbara professionskunskaper. Slutligen anser Högskolan Väst att utredningen är allt för detaljriktad och i allt för hög grad inskränker på lärosätenas institutionella akademiska autonomi.

Yttrandet har fastställts av rektor Mats Jägstam efter föredragning av utbildningsledare Johan Hyrén.

Med vänlig hälsning

Johan Hyrén
Utbildningsledare